

Xornadas
**Finanzas, terra, enerxía, coidados, datos:
privados, sociais?
A economía no século XXI**

**Santiago de Compostela
Sábado 30 de marzo e sábado 6 de abril de 2019**

Estas xornada foron organizadas pola parlamentaria europea Lidia Senra, do Grupo da Esquerda Unitaria Europea/Esquerda Verde Nórdica (GUE/NGL).

Proposta de conclusións e alternativas

Catro décadas de hexemonía neoliberal impuxeron a falsa evidencia de que só existe unha política económica posíbel baseada na propiedade privada dos medios de produción e na desregulación da economía, incluíndo a liberalización dos mercados de capitais e de traballo.

O resultado é: intensificación da explotación; aumento da desigualdade económica; discriminación económica das mulleres que deben soportar a tripla carga do traballo de mercado, doméstico e de coidados; e crise ecolóxica que pon en perigo os equilibrios naturais imprescindíbeis para a supervivencia dunha sociedade civilizada.

Nestas xornadas analizamos as posibilidades que abriría a propiedade colectiva, pública, común, dalgúns dos principais sectores económicos: as finanzas; a terra e a produción de alimentos; a produción e distribución de enerxía; o traballo doméstico, reprodutivo e de coidados; e a información e os datos. Ademais, reflexionamos sobre as posibilidades que as tecnoloxías da información e a comunicación ofrecen para a substitución da coordinación económica a través do mercado pola planificación socialista.

Estas breves conclusións queren ser apenas un punto de partida para un debate urxente.

1. ENERXÍA: É POSÍBEL A TRANSICIÓN A UN SISTEMA DESCENTRALIZADO BASEADO EN ENERXÍAS RENOVÁBEIS?

Unha esmagadora maioría de estudos científicos demostran que os picos de petróleo, gas e carbón están próximos.

O petróleo convencional (barato e de doada extracción) acadou o máximo de produción no ano 2006 e os non convencionais apenas están a conseguir aumentar lixeiramente a produción.

Prevense picos do gas natural e carbón cara aos anos 2030-2035 e 2050, e do uranio cara ao mesmo ano 2050.

O devalo da calidade enerxética maniféstase na redución da taxa de retorno enerxético, o cociente entre a enerxía obtida e a empregada na extracción.

A tecnoloxía por si soa non nos proporciona alternativas suficientes.

Os biocombustíbeis teñen rendementos escasos e necesitan enormes extensións de terra. Os combustíbeis líquidos extraídos do gas natural, carbón e subprodutos do refinado do petróleo dispararían as emisións de CO₂ con resultados catastróficos.

As enerxías renovábeis son os candidatos máis serios para substituíren os fósiles. Porén, son intermitentes, e, a maior parte, proporcionan enerxía en forma de calor e electricidade, mais non de combustíbel. Ademais, necesitan grandes extensións de terreo.

Por iso, a transición enerxética e ecolóxica esixirá adoptar medidas como o fomento do aforro, o transporte público, a agroecoloxía, a relocalización, o deseño de vivendas pasivas, etc. Necesitaremos modificar a noso xeito de vivir.

Debemos desenvolver tecnoloxías sustentábeis que respecten tres normas básicas: uso de enerxías renovábeis, peche dos ciclos de materiais e acomodo aos ritmos do planeta.

Por outra parte, a crise enerxética fai parte dunha crise máis ampla: mudanza climática, perda de biodiversidade, solo fértil, pescarías e bosques, e incremento exponencial da desigualdade. Necesitamos corrixir a insustentabilidade estrutural da sociedade actual. A mudanza tecnolóxica debe ir acompañada dunha mudanza social para construírmos unha economía que cubra as necesidades básicas das persoas sen pór en perigo os equilibrios naturais que permiten sustentar a sociedade civilizada. Para iso, será necesario reducir drasticamente a desigualdade e a explotación.

2. PROPIEDAD DA TERRA E SOBERANÍA ALIMENTARIA.

A primeira vista a propiedade da terra semella moi repartida en Galiza (arredor de 1,6 millóns de propietarios/as) pero hai que ter en conta que este reparto non é igualitario si temos en conta a superficie de cada explotación e ademais que hai movementos de acaparamento de terras puntuais pero importantes no sector da minería e nas plantacións forestais.

En Galiza non se da unha concentración da propiedade legal das terras de grande importancia, pero danse dous fenómenos moi preocupantes: un acaparamento das producións por parte dun reducido numero de empresas e unha concentración de usos

A produción de entre o 11-15% da superficie agraria e forestal está acaparado por só 4 empresas. O 93% de toda a superficie agraria e forestal do país está ocupada polos cultivos forestais arborizados e os destinados á alimentación animal, é dicir por monocultivos exportadores. E isto ten que ver coa soberanía alimentaria definida pola Vía Campesiña como “o dereito dos pobos, dos seus Países ou Unións de Estados a definir a súa política agraria e alimentaria, sen *dumping* fronte a países terceiros”.

En Galiza existen cultivos ou grupos de cultivos que na actualidade ocupan mais superficie da que sería precisa para cubrir as necesidades do país (os cultivos forraxeiros e as zonas de pasto ocupan arredor de 600.000 has mais). Pero outros ocupan menos superficie que a necesaria (os cereais gran precisarían 20.000 has mais).

Despois de anos especializándonos no monocultivo do leite e do eucalipto, a realidade é que a agricultura comercial non é capaz de cubrir as necesidades de alimentación da poboación galega. A nosa situación en relación á soberanía alimentaria será catastrófica a non ser pola pequena agricultura familiar. É fundamental o papel dunha produción invisíbel para unha grande parte da sociedade: a produción das hortas familiares e a de autoconsumo que, xunto coas explotacións de menos de 10 has obteñen o 63% dos alimentos para consumo humano directo ocupando só o 29% da SAU.

Consideramos imprescindible pois un debate sobre: 1. Acaparamento de terras ou concentración de usos. 2. Soberanía alimentaria. 3. Comercio de proximidade.

3. FINANZAS: PÚBLICAS OU PRIVADAS?

O longo proceso de “globalización” que xa dura 40 anos é a fase máis recente do sistema capitalista que afronta unha crise sistémica de grandes proporcións.

Os elementos fundamentais do proceso de globalización son: a liberdade de movementos de capitais, a desregulación das actividades financeiras e a expansión dos paraísos fiscais.

Dez anos despois do inicio da Crise Financeira Global (CFG), a arquitectura financeira causante da crise reforzouse. O sistema financeiro é cada vez máis poderoso. As entidades demasiado grandes para caer e as grandes transnacionais son o verdadeiro poder que domina as finanzas e a economía mundial.

A UE impulsou a hexemonía das finanzas privadas no continente europeo e impuxo a súa lóxica excluínate sobre os Estados periféricos: Grecia, Portugal, Estado español e Irlanda.

Propomos a creación dunha finanzas ao servizo da cidadanía baseadas en 5 principios:

1. Tirar as finanzas públicas dos mercados financeiros. O BCE deberá estar controlado democraticamente. Financiación pública dos Estados.
2. Escapar da trampa da débeda. Auditorías cidadás sobre a débeda que conduzan a quitas e reestruturacións
3. Dotar as finanzas públicas dunha base sostíbel. Profunda reforma fiscal que incremente os impostos sobre a riqueza e beneficios empresariais. Harmonización dos impostos na UE.
4. Desarmar os mercados financeiros. Prohibición dos mecanismos especulativos daníños. Creación dun imposto ás transaccións financeiras.
5. Financiación pública e democrática da economía. Recuperación e consolidación dunha banca pública baixo control democrático, que asegure a financiación das necesidades sociais e económicas e financie a transición socio-ecolóxica.

Esta transición de ser dar nun só país, esixiría o establecemento dun control estrito e rigoroso do movemento de capitais, para o protexer dos ataques especulativos e a fuga de capitais.

4. A ECONOMÍA FEMINISTA: COCEPTOS E DEBATES

Para a Economía Feminista o obxectivo é a sustentabilidade da vida e a reprodución social, en antítese co obxectivo da acumulación e lucro sen fin que asume a Economía convencional.

A economía dos cuidados desenvólvese en dous ámbito: nos fogares, mediante traballo, maioritariamente feminino, non recoñecido; ou mediante traballo de mercado, pagado; fóra dos fogares, en institucións públicas ou privadas.

O traballo de cuidados, pagado con menores salarios e realizado en peores condicións laborais, creou unha “débeda social” de cuidados coas mulleres.

Cada día realízanse no mundo 16.400 millóns de horas de traballos non remunerados, o que equivale a 2.000 millóns de postos de traballo de 8 horas. As mulleres encárganse de tres cuartas partes deste traballo.

As políticas neoliberais realizan unha dupla privatización: do Estado aos fogares e do Estado ao mercado. Esta privatización xustifícase cunha retórica da “co-responsabilidade”, mais sobrecarga de traballo adicional as mulleres e precariza o seu traballo. Ao tempo, ábrese un espazo de valoración para os grandes capitais.

A necesidade dos cuidados crea unha cadea global dos cuidados. No Norte, a ausencia dos homes do fogar e o traballo remunerado das mulleres provoca unha crise de cuidados. A “solución” está nas necesidades das mulleres do Sur que buscan novas oportunidades migrando ao Norte para coidar, especialmente nos fogares.

A socialización do traballo de cuidados mediante o gasto público libera as mulleres de parte desa carga ao tempo que facilita a súa participación no traballo remunerado. En Suecia gástase en políticas de cuidados case o 9% do PIB e a taxa de actividade das mulleres que teñen responsabilidade de cuidados é do 80%. No Estado español, o gasto non chega ao 4% do PIB e a taxa de actividade do mesmo colectivo está por debaixo do 65%.

Propomos aumentar o gasto público para universalizar as escolas infantís de 0-3 anos, a atención ás persoas dependentes, e financiar permisos de paternidade e maternidade de igual e máis prolongada duración.

A discriminación económica das mulleres significa tamén:

1. Menor participación no mercado de traballo.
2. Segregación ocupacional: concentración das mulleres en sectores relacionados cos cuidados e infrarepresentación nos postos de responsabilidade.
3. Maior precariedade: máis desemprego, traballo a tempo parcial, informal e temporal.
4. Salarios inferiores.

Esiximos políticas públicas integrais para reducir primeiro, e eliminar despois, esta discriminación económica.

5. OS NÓSOS DATOS, SON PROPIEDAD COMÚN?

Cinco grandes empresas estadounidenses dominan a economía da información e a comunicación. As FAGAM son monopolios mundiais en redes sociais (Facebook); venda on-lin, (Amazon); procuras (Google-Alphabet); electrónica de luxo (Apple); e sistemas operativos e ofimática (Microsoft). A súa hexemonía permítelles:

- 1- Obter enormes beneficios que reparten en forma de dividendos ou que utilizan para,
- 2- Financiar investimentos en sectores como saúde, tecnoloxía espacial, produción e distribución de contidos audiovisuais, desenvolvemento do carro autónomo, e outros,
- 3- Espiar e apropiarse de todos os datos xerados por miles de millóns de usuari@s en todos os continentes, dos que 500 millóns na UE-28,
- 4- Utilizar a información e os datos acumulados para perfeccionar os seus sistemas de intelixencia artificial e os seus algoritmos.

As grandes empresas tecnolóxicas son empresas capitalistas que teñen como principais obxectivos a busca da máxima rendibilidade e a consecución dunha posición de dominio no mercado. Para o conseguiren intensifican a explotación d@s traballador@s que empregan, mediante a prolongación do tempo de traballo e a redución de salarios.

A Unión Europea renunciou a desenvolver un ecosistema propio de empresas da información e a comunicación, sendo hoxe unha colonia dixital dependente de Silicon Valley e Estados Unidos.

Propomos recuperar a soberanía da cidadanía europea sobre a información e os datos que xera. Os datos e a información deben ser un ben común, e non a materia prima da acumulación de grades capitais privados. É imprescindible pór a información e os datos ao servizo de investigacións útiles en aforro enerxético, saúde, optimización das redes de transporte, investigación sobre crise ecolóxica e mudanza climática, agroecoloxía, etc.

Para o conseguirmos consideramos imprescindible:

- 1- A creación de empresas públicas europeas en todos os sectores da economía da información e os datos.
- 2- Que os datos xerados en Europa se almacenen en servidores en territorio europeo, baixo custodia pública.
- 3- A substitución dos algoritmos opacos das grandes corporacións por algoritmos abertos, que permitan á cidadanía europea comprender como e que deciden os programas informáticos e o control democrático do falso automatismo das decisións.
- 4- A aprobación dunha lexislación que protexa o dereito á privacidade e á intimidade tanto fronte ás empresas como á espionaxe dos estados.
- 5- O encriptado das comunicacións.
- 6- O establecemento de mecanismos que faciliten o acceso d@s investigador@s aos datos que precisen, salvagardando sempre o anonimato d@s usuari@s.
- 7- A posta a disposición de cada nivel das administracións públicas dos datos que necesiten, salvagardando os dereitos enunciados nas recomendacións anteriores.

6. ROMPER CO CONSENSO: PLANIFICACIÓN ECONÓMICA PARA UNHA ECONOMÍA SOCIALISTA.

A crise ecolóxica e a mudanza climática implican grandes ameazas para Europa comparábeis ás que se produciron no remate da Idade de Xeo e que obrigaron ao abandono da caza e a recolección para as substituír pola agricultura na península de Anatolia.

Estas transformacións radicais fan preciso afrontar 4 grandes desafíos:

1. Alimentación. A diminución da produción de cereais pode provocar un aumento dos prezos mundiais, a imposibilidade de importar alimento para o gando; e a necesidade de planificar a produción de alimentos para asegurar a suficiencia fronte á caída dos rendementos.
2. Enerxía. O Panel Intergubernamental da Mudanza Climática (IPCC) propón, para evitar consecuencias catastróficas, que cara a 2037, se abandone o uso de combustíbeis fósiles. Isto implicará pechar as térmicas e grandes investimentos en enerxías renovábeis, ao tempo que se reducen as necesidades de transporte.
3. Temperaturas. O aumento das temperaturas traerá un aumento do risco de incendios incontrolábeis e máis mortes por golpes de calor, o que fará imprescindible a instalación de equipos de ar condicionado.
4. Aumento do nivel do mar. Pode obrigar ao abandono de cidades costeiras, construción de novos portos, e grandes movementos da poboación.

A reestruturación da sociedade e da economía fará necesarios grandes investimentos e movementos de poboación, e transformacións masivas nas infraestruturas.

Consideramos necesario estudar as posibilidades que unha economía socialista planificada podería ofrecer para facer menos difícil esta gran transformación. Paul Cockshott e Alain Cottrell traballan desde hai décadas nun deseño que inclúe:

1. A planificación cibernética utilizando a programación linear para optimizar o uso da forza de traballo, os obxectivos ambientais, e coñecer en tempo real as necesidades esenciais d@s consumidor@s.
2. A substitución do cálculo baseado en prezos monetarios por prezos calculados en horas de traballo.
3. A substitución do diñeiro por créditos laborais. Cada traballador/a recibiría créditos monetarios equivalentes ao número de horas traballadas, o que eliminaría as desigualdades de clase e xénero.

As modernas técnicas de computación abren novas perspectivas para unha contabilidade en termos de bens materiais e horas de traballo.

Propomos reabrir o debate social sobre os sistemas económicos e sociais alternativos ao capitalista, e sobre a transición a unha sociedade socialista, feminista e ecoloxista, baseada na propiedade social e na democracia radical.